

Soter, Simeon.

ספר התעוררות תשובה /
בעזה"י

תשובות

התעוררות תשובה

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

פילפולים וביאורים בסוגיות הש"ס

חידושים בשו"ע או"ח יור"ד

ארבעה חלקים

מאת מרן

הגאון האמיתי שר התורה והיראה

מופת הדור והדרו עטרת תפארת ישראל

רבינו שמעון סופר זצוק"ל

רב ואב"ד ערלוי יע"א

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת בתיקונים ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד

על-שם החתם סופר ז"ל

בעיה"ק ירושלים תובב"א

תשובה: הנה דבר זה הוצא בעו"מ או"ח (צפתיחה לסי' תל"ד) וצחק יעקב (שם סק"ח), אבל במג"א שם צפתיחה מצוה רק שאין מקדשין עד לאת הכוכבים [משמע ולהתפלל ערביה ראשי קודם לאת הכוכבים] ועוין שם צפתיחה השקל. ואני תמה מאוד על העו"מ שהוא בעלמו לקמן (סי' תרס"ח סק"ח) חלק על המהרש"ל שהצוה שם הג"ה שאין לאכול בסוכה כליל שמוני ערבת אם הוא עדיין יום, כיון שמלך עיקר הלכה לריך לצרך לישב בסוכה, אך כיון שקבל עליו קדושה יום שמיני אין יכול לצרך, לכן לא יאכל אז בסוכה. והעו"מ שם צרז כחו הגדול חולק עליו, וז"ל: דודאי מי שמוסיף מחול על הקדש הוא עשה עפ"י צווי תורהו וכבר הלך וחלף ממנו חוצה היום מה שהיו עליו קודם זה, והוא כמו לילה ממש, וצוסוף דצרוו שם כהנ, דהפך הקדוש יתעלה צ"ה שצוה עליו מלוח סוכה צוים ההוא, הוא הפך הקדוש שהחיר לו אחר שקבל עליו שמ"ע, עכ"ל. וא"כ למה דפסקין צשו"ע (סי' רס"א ס"ב) דהוספת שבת הוי דאורייתא, וכדכתב שם צמג"א (סק"ח), ה"ג תוספת יו"ט הוי מדאורייתא, וכדילפינן צר"ה (טו ע"ח) יומא (פ"א ע"ב) מפסוק השבתו שבתכם, או משאר דרשות חז"ל, וכמבואר ג"כ בעו"מ הג"ל (שם סי' תרס"ח) דהוספת יו"ט צשמ"ע הוי דאורייתא, וא"כ ה"ה צשבעות הוי תוספת יו"ט דאורייתא, וא"כ נימא ג"כ הפך הקדוש שאמר המימות ההינה, הוא עלמו אור להוסיף מחול על הקדוש, וא"כ קיים צוה מלוח המימות עד קבלת יו"ט, ומיד שקבל עליו יו"ט חלף ועבר אהו היום, וכבר התחיל יום אחר ונתקיים צוה המימות, כי אהו יום האחרון איננו כמו שאר ימי הספירה אלא יומו מגיע עד קבלת יו"ט. ואין לומר מדגלי קרא תמימות ההינה, א"כ מיטעה התורה יו"ט של שבעות מתוספות חול על הקדוש, כי דבר כזה הוה ל"י להצוה צש"ס ופוסקים, ומדשהקו כולם ולא חילקו, ולא הביאו דרשה זו, שמע מינה דליהא ולא מלינו דרשות ורצוים ומטועים צקרא צספרי הפוסקים רק מה שא"י צגמי ומקובל מפי הכמז"ל א).

דהיינו שמוים ה' ואילך אינו מונה אלא הימים, וצוים ע"ו אומר היום שני שבעות, וצוים ט"ז אינו מונה אלא ששה עשר ימים בלבד, וצוים כ"ח אומר היום שלשה שבעות, ואם לא ספר השבעות היסר מלוח ספירת השבעות. ולשיטת ה"י"א ניהא דאמימר (שם) מני יומי ולא מני שבעי אמר זכר למקדש הוא, מוכה מאמימר שדי ציומי לצד לזכר, וכיון דשבע אינו מונה אלא בכל שבע, ויומי לריך לממני בכל יום, מנה יומי ולא שבע.

ולפי"ז אם מנה צוים רק הימים לצד אפילו אי ספירה צזה"ז דאורייתא מונה מכאן ואילך צצרכה מלך ס"ס כאשר כתבנו לעיל, וגם אי הוי דאורייתא ג"כ יולא צזה כאשר כתבנו. ולשיטת אבי העזרי דסופר בכל יום גם השבע רק לא כופל לממני הימים שעברו כמבואר בעור עו"מ, יולא גם צזה לצד, וכן הוא צמג"א (שם ס"ק ד') שהעלה להלכה דילא צמנה אחד מהם לצד, כיון דכתב צצ"י דלרוב הפוסקים ספירה צזמן הזה דצנקן. א"כ פשיטא צצנידון דידן מותר לצרך מכאן ואילך.

סימן רצה

במי שספר ספירת העומר ומנין הימים היה נכון ומספר השבעות לא היה נכון

נסתפקתי צמי שספר ציומי העומר היום שמונה ושלשים יום שהם ששה שבעות ויום אחד לעומר, שהימים ספר לנכון, אבל צמה שסיים ששה שבעות ויום אחד טעה, אם ילא עכ"פ מלוח ספירת הימים, כי מלוח ספירת העומר שהי מלוח ה", דמלוח למימני יומי ומלוח למימני שבעי, כדאיתא צמנהות (ס"ו ע"ח א), או נאמר דצמה שסיים וי שבעות ויום אחד סתר ג"כ דיצורו הראשון ולא ילא אפילו מלוח ספירת הימים ב).

סימן רצו

7 ← בזמן תפילת ערבית בליל שבעות ובענין ברכת התורה להנעורים בליל שבעות

שאלה: אם יש להזכר שלא להתפלל ערביה צכניסה ליל יו"ט של שבעות עד לאת הכוכבים.

ע ק ב י

עכ"ד. וכתב בביאור הלכה (שם סעי' ח') ד"ה יספור, דלפי"ז כ"ש בטעה בשבעות ולא בימים דיצא ידי חובה, שהרי ימים הוא לעיכובא יותר משבעי וכמבואר בפוסקים, ועי"ש מה שהאריך בזה. א) בשו"ת בנין שלמה בתקונים והוספות (שבסוף הספר סי' כ') האריך בזה, ובתחלה ר"ל והביא סמוכין מקרא דבשבעות ליכא מצוה להוסיף מחול על הקדוש, ושוב חזר בו, וכתב טעם

א) וכן כתב ברבינו ירוחם (נתיב חמישי חלק רביעי) והבאתיו בסיומן הקודם עי"ש. — ויש להוסיף ע"ד רבינו דבפרט למה שס"ל להמג"א (סי' תפ"ט סק"ד) והח"י (סק"ח) דכשספר הימים לחוד יצא, וא"כ כשגמר מנין הימים כבר יצא ידי חובתו. ועיין בשע"צ (שם סק"ט). ב) הנה בטו"ז (שם סק"י) כתב להדיא דאם טעה בימים ובשבעות לא טעה דמהני עכ"פ שישפור בימים אחרים כדרכו

הלכה צש״ע ובנושא כליו שאין יולאין עד לאה הכוכבים, ועכ״פ ידי ספיקא לא נפקא, ולרש״י יולא צרכת התורה באהבה עולם, א״כ עדיין הוא נשאר בספק אם לצרך צדקה א״ של שבועות צרכת התורה.

ולענ״ד מטעם זה יש ליזהר להמתין בתפלה ערבית לשבועות עד לה״כ, כי עכשיו נהגו גם רבים מצעלי בתים הפשוטים להיות נעורים כל ליל לשבועות, וכבר עורר המג״א שם (סי׳ תל״ד) שיזהרו לקרות ק״ש תחלת הלילה כיון שאין קורין ק״ש על המטה, ובק״ש של צהרי׳ לא ילאו כדאיתא צש״ע (סי׳ רל״ה), וכיון שהמוני עם אינם יודעים מדברי המג״א אלו ולא ידעו להיזהר לקרות שוב ק״ש בזמנה, לכן ימהינו בתפלה עד לה״כ כדי שילאו חובת ק״ש. הגם שצתיקון שקורין בלילה אומרים פרשת ק״ש ומזכירין יליאת מלרים, מ״מ הם אינם מתכוונים לשם מלוא וללאה בזה חובת ק״ש, ואין פסקינן צש״ע (סי׳ ס׳ ס״ד) שמלוא לריכות כונה, וצפרט בדאורייתא ועי״ש צמג״א (סק״ג).

ולפי״ז המתפללין ערבית שבועות בלילה יש מקום ללמד הממנ״פ שכתב הגאון רעק״א ז״ל, דאם הלילה גורם פשיטא שיכול לצרך צרכת התורה, ואם השניה גורם י״ל שלא ילא בצרכת אהבה עולם כיון דמה שקרא ק״ש הי׳ ללאה ידי חובת ק״ש, והוי כעין ס״ס לצרך.

L

סימן רצז

בטעם שבלי שבועות אומרים מכל פרשה ומשנה → מעט מתחלתו וסופו

הא דנוהגין שנטורים בליל שבועות וקורין צתורה מעט מכל סדרא, וכן נביאים וכהנזים, וששה סדרי משנה מעט

ע ק ב י ס ו פ ר

בדבריו יראה דבעצמו כתבם. (ו) וכוה כתב ג״כ המ״ב (שם סק״ז) דהיכי דקרא ק״ש לאחר זמן ק״ש דהוי כקורא בתורה, אפשר דלכו״ע חשוב כלמד מיד. — ומ״ש הב״י בשיטת הירושלמי דבעינן דילמד על אתר ולא סגי בקריאת שמע, דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי ת״ת לחוד, וק״ש כדברי תפלות הוא, היינו דוקא כשיוצא בזה ידי חובת מצות ק״ש. ושפיר איתא בירושלמי דמה שקורין ק״ש דערבית קודם זמנה הוא מטעם כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. — וע״ע במגן גבורים (שם סק״ח) דכתב דהיכי דמתכוין לפטור עצמו בק״ש חיוב לימוד תורה, דיוצא בה, וכמבואר במנחות (צ״ט ע״ב) וברמ״א יו״ד (סי׳ רמ״ו ס״א), אבל כשאינו מכוין בה לשינון רק לשם חיוב ק״ש אז הוי רק כתפלה בעלמא ולא הוי כלימוד עי״ש. וא״כ כשקורא לפני זמנה או לאחר זמנה דאין מקיימין בזה מצות ק״ש שפיר קיים בזה מצות לימוד תורה.

דשינת קצת ציום לא הוי הפסק, א״כ מוכח דלאו השניה גורם הפסק, אלא הלילה הוא שגורם, והיינו שמתחלה אין דעתינו לפטור רק יום וליילה אחד, וא״כ הנעור בלילה לריך לצרך צרכת התורה.

וחזינן לגאון צהי הגרע״א ז״ל עש״ע לעיל (שם) שכתב דהיטן ציום ערב שבועות שינת קצת, מצרך צרכת התורה מצוקר ממנ״פ, דאם שינה גורם הרי ישן ציום שינת קצת, ואם הלילה גורם פשיטא דיוכל לצרך ב).

ולענ״ד יש לפקפק ע״ז לפ״מ דאיתא צש״ע (סי׳ מ״ז סעיף ז) שאם לא צירך צרכת התורה צשהר כיון שצירך אהבה רבה ג) יולא בזה צרכת התורה, והעטם כיון שהצרכה מדבר מעניני התורה, ומזן מאליו שאין הילוק בין צרכת אהבה רבה שמצרך צדקה, לאהבה עולם שמצרך בלילה, כיון ששני הצרכות אלו מדברים מעניני התורה ד). (רק כיון שיש פלוגתא בגמי צרכות (י״א ע״ב) אם לומר אהבה רבה או אהבה עולם, הכריעו הפוסקים צטור וצ״י סי׳ ס׳, לומר צדוקר אהבה רבה וצערב אהבה עולם), הגם שאיתא שם צש״ע דצרכת אהבה רבה אינה פוערת מצרכת התורה אלא אם כן למד מוד צלי הפסק, ומסופק שם צש״ע (סעי׳ ח) אם ק״ש יש לו דין לימוד התורה כיון שאומר אותו לשם ק״ש ה), מ״מ נראה דהיכי שמתפלל מעריב מצטוד יום ואינו יולא אז ידי חובת מלוא קריאת שמע, וכשיטת רש״י ריש צרכות (צ׳ ע״א) ד״ה עד סוף, שזמן ק״ש בלילה הוא דוקא משעת יליאת כוכבים, וכדאיתא צש״ע (סי׳ רל״ה ס״א), ומה דאנו קורין אז ק״ש הוא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד״ת וכדאיתא צירושלמי צרכות (פ״א ה״א) והוצא שם צרש״י, א״כ פשיטא דצכה״ג כשקרא ק״ש מיקרי לימוד תורה, כיון שכל עלמא לא צא אלא ללימוד תורה קודם התפלה ה). ואפילו למה שהציה המג״א (שם סק״ב) שהעולם נהגו כר״ת שיולאין צק״ש שקורין צצהכ״י אט״פ שהוא מצטוד יום קלה ועי״ש, מ״מ עיקר

אחר היות דבשבועות כתיב וקראתם בעצם היום וגו', ולכאוי תיבת וקראתם מיותר הוא דהא מסיים אח״כ מקרא קודש יהי לכם, והול״ל ובעצם היום הזה מקרא קודש יהי לכם, אלא דהכתוב בא לומר דהקריאה צריך להיות בעצם היום הזה ולא בתוספת יו״ט ומטעם דבעינן תמימות כדכתב השל״ה עי״ש באריכות. — וע״ע בפמ״ג (סי׳ תצ״ד מ״ז בפתחה). (ב) ועיין בוכרון יהודה מנהגי הגה״ק רבי מאיר אש ז״ל (דף ל״ה ע״ב, דף ע״א ע״א). (ג) בשו״ע נקט אהבת עולם וכדס״ל להמחבר לקמן (סי׳ ס׳ ס״א), אך הרמ״א כתב דבאשכנז אומרים אהבה רבה. וראה הערה ה'. (ד) וכ״כ במ״ב (שם סי׳ מ״ז סק״ג), וכבר מבואר כן בדברי ק״ז הגרע״א ז״ל שם. (ה) מה דהעיר רבינו עד כאן ע״ד הגרע״א ז״ל, הנה המעיין

חז"ל, כדאיתא בירושלמי א) וכן קשה למה אין מזכירים ביום צ' של פסח כבשי העומר.

והנה י"ל שציוה"כ סומכים על קריאת התורה ב) שהיא תקנה משה רבינו שיהיו שואלים בענינו של יום כדאיתא בסוף מסכת מגילה (ל"ח ע"א), וכן ביום צ' דפסח קורין קרבן העומר וקריאתה ודיעבד אם נקלר ביום כשר כדפסק הרמב"ם צה' תמידין ומוספין (פ"ז ה"ז), ובשבעות י"ל כיון שקורין וביום הציבורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' והוא שתי הלחם ג), ולמ"ד במנחות (מ"ה ע"ב) שכבשי עלתה מעבדות ממילא המה בכלל, (ולמ"ד) [ולאו"ח] צגמ' מנחות (שס) שאותן שצ"פ אמור המה אותם שצפרשת פנחס אי"כ כצ"כ מזכיר במוסף, וכל זה דוחק. ועוד דהא הינה עתה אחר שהיקנו לקראו כמפטיר, אצל מעיקר התקנה אין קורין וביום הציבורים בשבעות כדאיתא להדיא במגילה (ל' ע"ב—ל"ח ע"א), והא דקורין כמפטיר בקרבנות דמוסף היום הוא רק מתקנת רב עמרם גאון וכדכתבו בהוס' רא"ש ור"ן (שס ל' ע"ב), ועוד אי סמכינן לקריאת התורה למה לנו להזכיר הקרבנות בתפלת מוספין צ"ח ובחור"מ סוכות, וכרי באותן ימים מעיקר תקנת חכמים קורין בקרבנות דיומא.

לכן לעמ"ד דעיקר הטעם של תפלת מוסף, היא יען שהתורה קודשה את היום הזה בקרבנות יחירות, לכן תקנו חז"ל הפלה יתירה, וקראו אותו מוסף מפני שמטעם מוסף היום הקנו אותו, וממילא תקנו להזכיר בו מוסף דיום, והראיה למ"ד בצרכות (כ"ו ע"ב) תפלות כנגד תמידין הקנוס, ולמה לא מזכירין בשמ"ע קרבן תמיד, אלא עכ"ה אין זה עיקר הטעם, רק כנגדן תקנוהו לעבוד הקב"ה בצבדה שהיא בלב וק"ל ד).

ע ק ב י

שאירעו בין זה לזה ללמדך שראוים היו ישראל להקריב קרבנותיהם כל שעה ושעה אלא שחיסך הכתוב והיינו על טומאת מקדש וקדשיו מפני חומר קדושתו, אך בעוה"ר אין לנו מקדש וקדשיו ומ"מ אגב מכפר ג"כ מקופי' על שאר עבירות ובהנך לא לדקדק להקריב ב' ביום א' משום עבירות שבין זה לזה עכ"ל. [ולקרות מוספתם לכם עד קרא דועשיתם שיעיר עזים אחד לחטאת ושלא יקראו כל הפסוקים שבפרשה זו בודאי לא הי' נחא לתקן, ובפרט לשיטת הראב"ד בה' תמידין ומוספין (פ"ח הט"ו) שני הכבשים שכתוב בפסוק דועשיתם שיעיר עזים וגו' מעכב את שתי הלחם, וא"כ בלא"ה לא הועילו כ"כ]. ועפ"י דהחת"ס ז"ל יתיישב קושי' הנ"ל הא דלא מזכירין במוסף קראי הנ"ל. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ו (סי' ג').

ד) ואפשר דכוונת רבינו היא דעיקר תפלת מוסף לא תקנו כדי להזכיר בו את פסוקי הקרבנות, אלא עיקר התקנה היתה להתפלל תפלה יתירה מחמת קדושת היום כמו שקדשה התורה את היום בקרבנות יתרים, רק כיון שנקראת התפלה בשם מוסף והוא משום שמסיבת קרבן מוסף תקנוהו, תקנו להזכיר בה את קרבן מוסף היום, וע"ו מייתי ראייה מקרבן תמיד, שאין כוונת תיקון התפלה כדי להזכיר בה את הקרבנות.

מזאתו וסופו, ונחשב כאילו קרא כל התנ"ך ושעה סדרי משנה, יש ליתן סמך לזה מהא דאיתא בראשונים [והוצא צב"י (סי' תכ"ג)] דמה שאנו מוסיפין בקדושה של מוסף בשבת ויו"ט תהלת ק"ש פי' שמע ישראל וגו' וסופו אני ה' אלוקים, תקנוהו הגאונים מטעם שציומי רב גזר דיוגור א) מלך פרס שלא יקראו ישראל ק"ש ותקנו חכמים שבאותו הדור להוסיף בקדושה פי' שמע ישראל לומר תחילת ק"ש וסופו, הגם שאין יולאין בזה קריאת כל הג' פרשיות מ"מ נחשב להם כאילו קראו כל הג' פרשיות ב).

ויש להמתיק דבר זה בשמו (של מלך פרס) שנקרא דיוגור, דהיבט דיו פי' שנים כדמלנו הרבה פעמים צ"ש, וראה בעירובין (י"ח ע"א), וזה "דיו" גזר שגזרו ק"ש לגזרים וקראו תהלת וסוף. הגם שאח"כ נתבטל הגזירה מ"מ תקנה ראשונה לא זזה ממקומה.

סימן רחצ

בטעם שאין מזכירים במוסף דשבעות כבשי עצרת ושתי הלחם

הקשני רב גאון אחד למה אין מזכירים במוסף דשבעות כבשי עלתה ושתי הלחם שהם קרבן ליצור. — והנה כמו כן קשה למה אין מזכירים במוסף דיוה"כ קרבנות דעבודת היום, והגם דמזכירין אותם בחזרת התפלה, מ"מ הרי חזרת התפלה אינו מעיקר תקנת חכמים כתפלת המוסף, רק כן נהגו

א) בב"י שם הביא דשמו היה יוגור. ובשבה"ל (סי' מ"ה) כתב דשמו היה יוגורד ולפי"ו לא מכון מש"כ רבינו בסוף דבריו. ב) בב"י שם הביא דתיקנוהו כדי שלא תשכח ק"ש מפי החינוקות. אך באבדורהם (סדר מוסף של שבת ופידושה) מבואר כדברי רבינו דתיקנוהו כדי לצאת ידי חובת ק"ש.

א) לא מצאתיו. ב) וראה באשל אברהם הנדפס בגליון השו"ע (סי' ת"צ סק"ג) שכתב דמי שהתפלל מוסף של שבת בשבת חוה"מ והזכיר מעין המאורע בעבודה יצא, והגם דלא הזכיר קרבנות מוסף, י"ל דיצא במה שקרא בתורה עיי"ש.

ג) הנה בדרשות תת"ס ח"ב (דף רצ"ב טור ד') כתב וז"ל: תכתהי על מה ולמה לא מוציאין ג' ספרים לקרות בא' וספרתם לכם וגו' והקרבתם וגו' [ויקרא כ"ג] לקרות בסדר ז' כבשי עצרת ושעיר חטאת לכפר עפ"י מ"ש תוס' סוף מגילה עפ"י תיקון רב עמרם גאון שמוציאין ביו"ט ספר שני לקרות במוספים לשלם פרים שפתינו, א"כ למה יגרע. ונ"ל כיון שכבר קראו שעיר חטאת שבפ' פנחס, ושני שעירים לכפר ביום א' למה, בשלמא השעירים בעצמם באים על טומאת מקדש וקדשיו ואמרינן בזבחים וי"ו ע"ב על השעירים הללו שבאים על טומאה

סימן רצט

האם מותר לאכול סעודת ליל יו"ט ב' דשבועות ביו"ט א' אחה"צ, ואם מותר לבשל ביו"ט לצורך סעודה זו.

שאלה: מי שיטעו לו הרופאים לאכול סעודה ערב צקן אחר שעות קודם הלילה, וציו"ט ראשון של שבועות רוצה

לאכול סעודה יו"ט של ליל שני אחר שעות קודם הלילה, דהיינו אחר פלג המנחה יתפלל ערבית ויקבל עליו קדושת יו"ט שני, ויחלל מיד, (אי שרי א). ואם נימא דמותר, האם שרי לבשל ציו"ט ראשון אחר הכהרי"ם לצורך סעודה זו.

ה' תשובה: מ"ל פשוט דשרי, דומיא מה דמבואר בצו"ע אר"ה (סי' רס"ז ס"ג) שמוחר צו"ע וצטרב יו"ט להתפלל הפלת ערבית אחר פלג המנחה ולקדש ולאכול מיד, ה"י כן דבר פשוט לדעתי שמוחר לטעות כן צו"ט ראשון

ע ק ב י

והנה בדעת זקנים מבעלי התוס' (במדבר כ"ה כ"ה) כתב בזה"ל: ויש מקשים למה אין אומרים בתפלת מוסף של שבועות כמו כן ושני שעירים [ועיי"ש מקודם לזה שהביא פלוגתת הראשונים אם בתפלת מוסף דר"ה יש לומר ושני שעירים אחד משום ר"ח וא' משום ר"ה ועיין תוס' ר"ה (ח' ע"ב) ד"ה שהחדש, וברמב"ן עה"ת (שם כ"ט ו')] שהרי בובחים מסיק שני שעירי עצרת למה הן באין על טומאה שאירע בין זה לזה, וכן מוכיחין הפוסקים בפ' אמור וכו' וא"כ מאחר שקריבין שני שעירים בעצרת וכפרתה שזה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו כשאר שעירי המוספין דין הוא להזכירם בתפלה, וי"ל דלא דמי שהרי תפלת מוסף תחת קרבן מוסף היא באה, ואחד מן השעירים הללו לא היה קרב במוסף כי אם בשחר וכן נמי פרש"י בפ' אמור, מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן, הללו קריבין בגלל הלהם והללו למוספין עכ"ל. — ולפי"ז מיושב הא דאין מזכירין שתי הלהם וכו', דבתפלת מוספין מזכירין רק את הקרבנות שבגללם נתקנה תפלת מוסף. ואולי זה היה ג"כ כוונת רבינו. — וראה בשו"ת בנין שלמה בתיקונים והוספות (סי' כ"א) מה שהאריך אם י"ל במוסף דשבועות "ושני שעירים" ומה שהעיר ע"ד בעהתוס' הג"ל.

א) כאסתפקתא זו, יש להסתפק גם בשאר ימים טובים, אלא דרבינו בחר דווקא בתג השבועות, דהנה גבי פסח נפסק בשו"ע (סי' תע"ב ס"א) דאין לאמר קידוש עד שתחשך. והטעם בזה כתב הטו"ז (סק"א) בשם המהר"ל מפראג ו"ל דכיון דאכילת מצה אינו אלא בלילה, והקידוש בא בשבילה, א"כ צריך להיות בשעה הראויה למצה. והמג"א (סק"א) הביא מהתה"ד (סי' קל"ז) טעם אחר דכוס של קידוש הוא אחד מארבע כוסות, וארבע כוסות צריכין להיות בלילה. ולפי"ז גם לגבי יו"ט שני אין לקדש קודם שתחשך. — וה"ה גבי סוכה פסק הרמ"א (סי' תרל"ט ס"ג) דלא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה, והטעם לזה כתב הטו"ז (סקי"ב) דאכילת סוכה בלילה הראשונה היא דומיא דמצה בליל פסח דכתיב בה בערב תאכלו מצות, וה"נ בזה. [ועיין סוכה (כ"ז ע"א) דאיתקש ט"ו דסוכה לט"ו דפסח דאכילה בלילה חובה]. ובמג"א (שם סקי"א) כתב אדברי הרמ"א: משמע דאין רשאי לאכול עד שתחשך, וכ"כ בהגמ"נ. ונ"ל דקידוש יכול לעשות מבע"י קצת על היין, וברכת לישוב בסוכה והמוציא יאמר בלילה, דהא אפילו בפסח הוי שרי אי לאו משום ד' כוסות כמ"ש רס"י תע"ב. ומיהו כיון דאומר סוכה

ואח"כ זמן צ"ל גם הקידוש בלילה עכ"ל. וכבר הרגיש הפמ"ג (סי' תע"ב א"א סק"א) דמש"כ המג"א בתחלה דהיה אפשר לקדש לולי דצריך לומר תחלה לישוב בסוכה ואח"כ זמן, דזה א"ש דווקא לשיטת המג"א (שם) דהטעם דאין לקדש בפסח קודם שתחשך מיכוס דקידוש הוא אחד מד' כוסות [וכדכתב כאן המג"א בעצמו], אבל לטעם המהר"ל מפראג ו"ל הנ"ל דקידוש בא בשביל אכילת מצה, ה"נ אין לקדש קידוש של סוכה מטעם זה, [ועיין באלף למטה (סי' תרכ"ה סקע"ב) ודבריו צ"ב].

והנה הפמ"ג (שם סי' תרל"ט א"א סקי"א) כתב דלמה שמסיק המג"א הטעם דאין לקדש משום דצריך להקדים לישוב בסוכה ורק אח"כ לברך זמן, דלפי"ז להפוסקים דס"ל דבליל ב' מקדים זמן ואח"כ לישוב בסוכה יכול לקדש בליל ב' מבעו"י ולומר זמן, וברכת לישוב בסוכה והאכילה יהיה בלילה. ולהפוסקים דגם בליל ב' יש להקדים לישוב בסוכה ואח"כ לברך זמן, ימתין גם בליל ב'. — וכמובן דכל זה הוא דוקא לטעם המג"א, אבל לטעם הטו"ז כנ"ל אין לחלק בזה, וגם בליל ב' אין לקדש קודם שתחשך.

ובגוף דברי הפמ"ג הנ"ל יש לעורר, דפשטות דברי הרמ"א דכתב: לא יאכל בלילה "הראשונה" עד שתחשך, משמע דבלילה שניה דאינו אלא מדרבנן דאנן בקיאין בקיבועא דירחא יש להקל בזה. וכן מצאתי בביאור הלכה שם שכבר עורר ע"ז, וכתב ג"כ דהיה מקום להקל בביה"ש, דומיא דספירת העומר דלרוב פוסקים בזה"ז אינו אלא מדרבנן, דכתבו כמה פוסקים דיש להקל ולספור בביה"ש. והפמ"ג ס"ל דמש"כ הרמ"א בלילה הראשונה היינו בא"י, וה"ה לדידן בחו"ל בלילה שניה, ומספירה יש לחלק דהתם עיקר ספירה בזה"ז אינו אלא מדרבנן עכ"ל. — ובאמת דהנכון הוא כדהבין הפמ"ג, דהא מקור דברי הרמ"א הוא מהא"ח הל' סוכה (סי' ל"ו) שהביא שם בב"י. והא"ח כתב: אכילה בלילי יו"ט הראשון בסוכה חובה וצריך שיהא ודאי לילה עכ"ל, ובב"י נשמט תיבה "חובה", וע"כ היה מקום לטעות דאינו בא אלא לומר דבלילה הראשונה בלבד חייב לאכול משתחשך, אבל הא"ח בא לומר דהאכילה בלילה הראשונה חובה ולא בשאר ימים כדכתב לאחר זה עיי"ש, וע"כ הוכיר ג"כ שם דיהא ודאי לילה. ולפי"ז לבני חו"ל דגם אכילה בלילה שניה חובה, ה"ה דיאכלו כשיהא ודאי לילה. — וע"ע בטו"ז שם ס"ק י"ו לגבי ירדו גשמים בסוכה אי יש לחלק בין לילה ראשונה לשני.

עטס זה ד). ותמוה שהטו"ז לא הביא כלל מההיא דהפילין. ועכ"פ ההם העטס הוא משום דסתרי אהדדי, אבל כאן שמתפללין בזהו יו"ט ענמו של שצוועה תפלת מעריב של יו"ט של שצוועה, וכמו"כ הוא בקידוש, ובזהו תפלה וקידוש מזכיר ג"כ יו"ט של שצוועה א"כ אין כאן תרתי דסתרי אהדדי.

וכעת אין לי פנאי לעיין בספרים ובפוסקים. אבל לענין יש להחיר לו לצלל אס יאכל מכל מאכל ותצטיל כזית קודם שיהפיל תפלת ערבית, והוא לפי מה שכתב הרמ"א (סי' תק"ג ס"א) דאע"ג דאסור לצלל מיו"ט לחצירו, מ"מ מותר לצלל הרבה קדירות ולאכול מכל אחת מטעם. וכיון דאינו אלא איסור דרבנן, לאורך מזה יש להחיר דבערמה. והגם שהא דמותר לצלל כמה קדירות ולאכול מטעם, הוא דוקא קודם אכילה, אבל אחר אכילה אינו יכול לצלל ולומר דיאכל ממנה כזית, וכדפסק שם בשו"ע. מ"מ צני"ד כיון שעדיין צאמת הוא אהו היום ענמו, ומ"מ לית ביה שום חשש איסור, י"ל דיש לסמוך ולהקל לצלל גם אחר אכילת אהרייס. ועיי"ש צמג"א (סק"צ) דכה"צ וצ"ל שסייס סעודתו (היינו מה שצ"ל ליום) קודם צין השמעות. וצ"ל הכי לריך לסייס סעודתו קודם הלילה, כי כבר כתב צמג"א (סי' רס"ז סק"צ) שאס מחפיל מצעוד יום לריך להתחיל סעודתו קודם הזי שעה ללאת הכוכבים. ואפילו אס יתחיל סעודתו איזה שעות קודם הלילה, אס יודע שהמשך סעודתו עד הלילה הוי כהתחיל צאיסור כמצואר צמג"א (סי' תע"א סק"א) מגמ' ופוסקים.

וביום טוב שני אחר פלג המנחה, פשיטא שמוחר להקדים ולאכול ולצלל כל מה שצריך, כיון שלא התפלל של חול ויו"ט הוא, רק לריך שיכא דעתו לגמור סעודתו קודם הלילה, ויש שהות ויודע שלא תמשך סעודתו עד הלילה.

שהוא ערב יו"ט שני ב). הגם שצצנת אסור לעשות כן, להתפננ אחר פלג המנחה תפלת חול ולהצדיל, רק אס הוא אנוס, כדאיתא בשו"ע (סי' רל"ג ס"ג), [וה"י כשמתפלל תפלת ערבית אחר פלג המנחה של יום א' ומקדש קידוש של ליל צ' הוי כאפוקי יומא קמא]. י"ל דהיינו דווקא ההם משום שאינו נכון לכתחלה להתפלל צצנת אחר פלג המנחה תפלה של חול ולהצדיל, כיון שצאמת עדיין צנת הוא מה"ת, ועוד שנראה עליו צנת כמשא וממחר באפוקי צנתא, אבל כאן ציו"ט א' שמתפלל אחר פלג המנחה ג"כ תפלת יו"ט, ומקדש קידוש של יו"ט ג), פשיטא שמוחר לעשות כן לכתחלה.

צ) אך יש לעיין אס מותר לצלל אחר אהרייס, לאורך סעודה זו שיאכל אחר פלג המנחה, כי מה"ת מותר, כיון שעדיין יום גמור הוא, רק כיון שהוא מקבל עליו יו"ט שני תפלת ערבית ובקידוש, א"כ לדידה יו"ט שני הוא, ואסור לצלל מיו"ט ראשון ליו"ט שני כמצואר בשו"ע (סי' תק"ג ס"א). וכדאשכחן כמה פעמים שהמתפלל תפלת ערבית אחר פלג המנחה, כיון שעשה אהו לילה, התחיל לדידה יום שלאחריו, ואינו נוהג צו עוד אהן דברים מה שהיה יכול לעשות אס לא היה עדיין עושה אהו לילה בתפלתו. כדמצינו בשו"ע א"י"ח (סי' ל' ס"ה) וז"ל: יש מי שאומר שאס התפלל תפלת ערבית מצעוד יום עד שלא הניח תפילין אין להניח אה"כ עכ"ל. והעטס מפני שעשאו לילה, ואסור להניח תפילין צלילה. וכן מציינו ציו"ד צה"י נדה (סי' קל"ז ס"א) ועיווי"ש צש"ך, וצה"י אצילות (סי' שעה ס"א), וצאה"ע ה"י גיעין (סי' קכ"ג ס"ה), ועיווי"ש צמחה"ש (סק"ז). הגם שהנחת תפילין הוא מזה מה"ת, והא דאין מניחים תפילין צלילה אינו אלא מדרבנן, [וא"כ למה לא יניח תפילין גם אס התפלל תפלת ערבית], וז"ל כדאיתא שם העטס צטו"ז (סק"ז), וז"ל: דכבר עשאו לילה, והוי תרתי דסתרי אהדדי עכ"ל. ועיין צטו"ז (סי' ת"ר סק"צ) צקהל שלא היה להם שופר והוצא להם ציוס צ' של ר"ה שחל ציוס ו' אחר קצלת צנת יעווי"ש מה שהאריך צזה. ותמוהים דברי הטו"ז בזהו תשובה, שכתב צסוף דבריו וז"ל: דודאי לא מצטלינן מזה צמנה צצצול דסתרי אהדדי עכ"ל, ומכש"כ מזה דאורייתא דלא מצטלינן, וא"כ קשה עליו מהתפילין דפסקינן דלא יניחם לאחר שכבר התפלל תפלת ערבית מטעם דסתרי אהדדי כדכתב הטו"ז צענמו

→ **ז סימן ש**

- א. בענין להתענות באסרו חג דשבועות.
- ב. בדברי התוס' ר"ה דאיסור תענית באסרו חג אינו מנהג קדום.

א) הנה בשו"ע (סי' תל"ד ס"ג) נקט רק דאסור להתענות צמוצאי חג השבועות. והעטס דאסור להתענות

ע ק ב י ס פ ר

[ועיין מט"א סי' תקצ"ט ס"ב] ורבינו לא רצה להאריך בכל הג"ל, וכתב דבריו רק לגבי שבועות. ועוד דבשבועות מצוי שאלה זו יותר משאר ימים טובים דאז הימים מתארכים מאד, ובפרט בחו"ל. ב) אלא דכתב שם המג"א (סק"א) בשם השל"ה והמהר"ל מפראג ז"ל דיאכלו כזית בלילה, ולכאו' ה"ה יש להחמיר בני"ד. ג) כסברא זו כבר כתב אביו של רבינו, מרן הכת"ס ז"ל, ונדפס בהגהות חת"ס עשו"ע אר"ח (סי' תפ"ט ע"ד הטו"ז סק"י) עיי"ש. ד) וכן תמה הגרש"ק ז"ל בספרו "ספר החיים" עשו"ע אר"ח (סי' ת"ר) עיי"ש מה שהאריך בזה.

וגם בשמיני עצרת כתבו הפוסקים דאין לאכול עד שתחשך, כשיטת הרש"ל המובא בטו"ז (סי' תרס"ח), והטעם דכיון דעדיין יום שביעי הוא וחייב מה"ת לאכול בסוכה איך יאכל בלי ברכת לישב בסוכה, ולברך לישב בסוכה א"א, דסתרי אהדדי, דבתפלה וקידוש מזכיר שהוא יום שמיני עצרת. — ולפי"ז בחו"ל דאוכלים בסוכה בשמ"ע ואין מברכים לישב בסוכה, יש להקל למחרת בערב שמחת תורה שיתפלל ויקדש מבעו"י. וה"ב בשביעי של פסח. — ובר"ה י"ל דפשיטא דמותר, דהא קיי"ל דשני ימים של ר"ה קדושה אחת היא עיין שו"ע (סי' ת"ר).

כהז המג"א (סק"ג) משום דכשהל עלתה שצת יום עזוח הוא לאחר השצת. ויעוין צמל"מ הל' כלי המקדש (פ"ו ה"ט) שהקשה דהא ממהני דהגיגה (י"ז ע"ח) מוכח איפכא, דתנן התם שאם חל להיות שצת שיום עזוח אחר השצת מותרין בהספד ותענית כדי להזיל מדעת הלדוקים שאמרו שעלתה תמיד אחר השצת, וכן הקשו ג"כ בשאר אחרונים.

ונלענ"ד ליישב דהא ערצ פסה אחר חלות אסור צמל"מ הכה משום שהקריבו הפסח, וציוס שמקריבין הקרבן אסור בעשיית מלאכה, וכן הוא צירושלמי פסחים (פ"ד ה"ח) והוצא צתוס' פסחים (ג' ע"ח), ומשמע צירושלמי שהוא דאורייתא. ואף שעכשיו צעל הקרבן מ"מ האיסור עודנו עומד צמקומו כדכתבו התוס'. וה"ה י"ל הכא דקודם שהיו הלדוקים, כשהל עלתה שצת אזי ציוס ח' היו אסורים צמל"מ ובהספד ותענית, מפני שכל ישראל הקריבו אז קרבנותיהם, קרבן חגיגה

וקרבן ראיה, ומפני זה נאסר יום שלאחר העלאת תמיד, ואח"כ כשצאו הלדוקים התירו הספד ותענית ציוס ח' כשהל עלתה שצת מפני הטועין, ועכשיו שנתצעלו הלדוקים האיסור הראשון שהיה קודם לכן צמקומו עומד, דהרי רק שצת הלדוקים התירו הכמים צלותו זמן מפני הטועים, ועתה אסור א).

צ) מתוס' ר"ה (י"ט ע"ב) ד"ה מימות, מוכח שמכאן איסור תענית צאסרו חג אינו מנהג קדום. ויש להסביר עפ"י מה שראיתי בחי' הגאון הת"ס ז"ל על הל' פסח (סי' תכ"ט) שהזכיר שעתה מזל הדין אסור להתענות צאסרו חג, משום דשלוה מהם לעשות יו"ט שני מדרבנן אף דצקיאין צקביעא דירחא, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם והוזה כמו כל ימים הכתובים צמגילת תענית דאסור להתענות אחריו, כדאיתא צמסכת תענית (י"ז ע"ב) צמהני וצגמ' שס ב). לפ"ז

ע ק ב י ס ו פ ר

א) כדברי רבינו כתב ג"כ במחה"ש (סי' תכ"ט סק"ח) יעוי"ש מה שהביא מהלבוש. — ואמרתי לצרף כאן מה שכתבתי ליישב דברי המג"א הנ"ל, ונדפס בחו' "אהלי תורה" (חו' ב') בהקדם מה שכתבתי לבאר דברי הבעה"מ בפסחים (שם).

הבעה"מ הביא דברי הירושלמי הנ"ל ומסיים: ומכאן אנו למדים שבוה"ז שאין קבנן דינו כשאר ערבי שבתות ושאר ערבי ימים טובים עכ"ל. והרא"ש (שם פ"ד ס"א) ס"ל כשיטת התוס' דכיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור. והביא ראיה לזה ממה דאיתא בעירובין (מ"א ע"א) דאר"א בר צדוק אני ממשפחת סנאב בן בנימין ופעם אחת חל ת"ב להיות בשבת ונדחה עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שלנו היה, פי' שאבותיו היו מקריבין קרבן עצים בו ביום כדאיתא בתענית (כ"ו ע"א), ור"א בר צדוק אחר חורבן היה אלא כיון שאבותיו היו מקריבים קרבן בו ביום ועשו בו יו"ט כל משפחותיו נוהגים בו יו"ט לעולם, וה"ה בע"פ בוה"ז דליכא ק"פ ג"כ יהי' הדין דיהי' אסור במלאכה. — ובמל"מ (שם) הוסיף לתמוה על הבעה"מ ממה דאיתא בחגיגה (י"ח ע"א) במעשה דמת אלכסא בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם ר"ט מפני שיו"ט של עצרת היה, ואמרו בגמ' יו"ט ס"ד אי ביו"ט מי קאתו, אלא אימא מפני שיום טובוח היה, והקשו ע"ז בגמ' מהא דתנן (שם י"ז ע"א) דהיכא דעצרת חל בשבת שלכו"ע יום טובוח אחר השבת ואין כה"ג מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרינן עצרת אחר השבת, ומת' בגמ' ל"ק כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת כאן ביו"ט שחל להיות בשבת, והיינו דמעשה דאלכסא מיירי ביו"ט שחל להיות אחר השבת עיי"ש, והרי ר"ט אחר החורבן היה ואפי"ה ס"ל דכיון שנאסר בזמן הקרבן אסור לעולם.

וצריך מנין אחר להתירו, [וכדתמה בצל"ח שם ע"ד התוס'] וכ"ז שייך דוקא לגבי מלאכה דהוי מה"ת, אבל בהספד ובתענית דליכא איסור דאורייתא ורק מדרבנן אסרו ביום הקרבת הקרבן, וממילא כיון דנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו, וממילא לא קשה מגמ' דעירובין וחגיגה דאיירי מהספד ותענית. ובוה מיושב ג"כ פסק השו"ע, דבזמן המקדש דהיה אסור במלאכה מה"ת שפיר הוצרכו להתיר בתענית והספד מפני הצדוקין, משא"כ בוה"ז דאין עוד הקרבת קרבנות, ובוה שעושים מלאכה כבר הוציאו מדברי הצדוקין שפיר יש לאסור בהספד ובתענית כתקנת חז"ל ביום הקרבת הקרבן. אולם הרא"ש שס"ל דגם בוה"ז אסור בעשיית מלאכה, והביא ראיה מעירובין מדין הספד ותענית, אפשר דס"ל דעשיית מלאכה אינו אסור אלא מדרבנן, ולכן שפיר כתב כיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור, דהרי צריך מנין אחר להתירו. אלא דצ"ע משו"ת הרא"ש (כלל ג"ה סי' י') שכתב: דמה"ת אסור לעשות מלאכה מחצות ואילך שהתחיל זמן שחיטת הפסח עכ"ל, ולפי"ד דלעיל הרי לא שייך לאסור לפי"ז בוה"ז. ב) הלשון אינו מדוקדק, דאררבה בחי' חת"ס (שם סק"ט) מבואר להיפך, דהחת"ס העיר שם עמש"כ המג"א (סק"ח) דבמסכת תענית (י"ח ע"א) משמע שיותר להתענות באסרו חג, והיינו דבגמ' שם איתא דמן א' ניסן עד סוף המועד קבעו במגלת תענית יו"ט מפני נס א', ופריך ל"ל למימר עד סוף המועד, דהא מועד גופא אסור דהוי יו"ט, ומשני לאסור יום שלאחריו, דאילו מטעם דהוי יו"ט מדאורייתא לא בעי חיזוק, ולכן ביום שלאחר יו"ט מותר בהספד ותענית, משא"כ מטעם ימים הכתובים במג"ת דהוי דרבנן צריכים חיזוק ואסור גם ביום שלאחריו, ומוכח מזה דליכא איסור להתענות בא"ת, ורק בא"ת דפסח הי' אסור משום מג"ת, וכיון דקיי"ל דבטלה מג"ת גם בא"ת דפסח מותר להתענות. והעיר החת"ס דלכא' קשה מאי פריך, דילמא מ"מ נפ"מ טובא דאלו א"ה מותר להתענות ת"ח משא"כ השתא שאסרוהו משום מג"ת יום שלאחריו ה"ל

ואפ"ל דהבעה"מ ס"ל בשיטת הירושלמי דע"פ לאחר חצות אסור מה"ת, או מטעם דבהקרבן קרבן דיחיד ג"כ אסור מה"ת כל היום, או מטעם דהוי כיו"ט לכל ישראל, וממילא לא שייך לאסור בוה"ז, דהרי בדאורייתא לא שייך לומר שנאסר במנין

של ליצור מדברי קבלה שחזר היוצו בחרצן בית שני, לא הל איסור של אסרו חג שתקנו אח"כ. הגם דבשעה שאין שמד ברלון הליא מילהא [עיין ר"ה (י"ח ע"ג)], מי"מ וי"ל "דלותו רלו" ג"כ היה קודם תקנה של יו"ט שני להיזכר במנהג אבותיהם. ומכש"כ להסבירים שצ"ה מלוא להתענות [עיין רל"ש ר"ה פ"ד סוסי י"ד], אין לגזור באסרו חג שלו איסור תענית אטו יו"ט גופא שמלוא צו להתענות ג. ועוד דר"ה חמירא עובא צעיני העולם כיון שאין צו קולא לענין צויה שגולדה צוה שמתרתה צוה וכמו"כ לענין שאר דברים, וכיומא אריכה שויכה רצנן. [עיין עירובין (ל"ט ע"א)] ולא צעינן למיעבד חזוק לדבריהם. אך יש לעיין אי"כ ליגזרו גם איסור מלאכה באסרו חג אטו יו"ט. וי"ל כיון שגזרו איסור תענית אטו תענית ושמתח יו"ט של יו"ט שני שלא לזלזל בשמחה, מכש"כ שלא יזלזו במלאכה החמורה ממנו שהיא בטעם ול"ה ד.

ג) אחז"ל סוכה (מ"ה ע"ג) כל העושה איסור להג כחינו צנה מצוה והקריב קרבן. יש להסביר שממשיכין קדושה יו"ט ששורה שכינה בישראל ציו"ט גם באסרו חג בשמחה, ודומה לקרבן שמשרה שכינה בישראל.

ע ק ב י

במגילת תענית בהספד ותענית, אסור גם ביום שלאחריו משו חזוק, כמבואר להדיא בארוכה בסוף פ"ב דתענית (י"ו ע"ב) אבל שבתות ויו"ט מותרין לפניהם ולאחריהם כיון דדאורייתו הם אין צריכין חזוק. אבל אח"כ ששלחו מתם אע"פ שאנן בקיאי בקביעא דירחא הזהיר במנהג אבותיכם בידכם, ויום שני מדבר סופרים וצריך חזוק הנהיגו לאסור אסרו חג בתענית. ואי להקשות אי"כ יהי אסור גם במלאכה, בשלמא ימים הכתובי במגילת תענית שאינם אסורים אלא בהספד ותענית, די בחזו שנאסר יום שלאחריהם בהספד ותענית, אבל יו"ט שאסו במלאכה יאסר גם שלאחריו במלאכה. י"ל כיון שיראה העול שאסור ביום שלאחריו בהספד ובתענית משום לתא דשמח יו"ט שהיא רק עשה, והחמירו משום שמחת יו"ט, מזה נרא ששמחת יו"ט חמור ולא יזלזלו בה, ומכש"כ שלא יזלו במלאכה שהוא עשה ולא תעשה. אבל עדיין קשה למה לא אס בהספד ותענית ביום שלאחר ראש השנה, כיון שגם יום של ראש השנה הוא רק מדברי סופרים. וי"ל דבזמן שבהמ ה"י קיים, אם ה"י ב' ימים ר"ה או מפני שלא באו עדים כל י ל, או שלא הספיקו לקדש החודש ביום ל, או אחר התג שבאו עדים מן המנחה ולמעלה, אי"כ ה"י יום שני מה"ת ו צריך חזוק, ומשחרב בהמ"ק התקין ר' יוחנן ב"ז שאם ו עדים מן המנחה ולמעלה מקבלין אותן כל היום, ואעפ"כ מחר קודש, יעויין בגמ' ביצה (ד' ע"ב) ויום שני הוא מדרו מ"מ כיון שחרב בהמ"ק חל עליהם בזמן החרבן חיוב של תע צום גדלי' שהוא חיוב קודם מדברי קבלה, לא ה"י בכחם לו חיוב דברי קבלה, יעויין בגמ' תענית (י"ט ע"ב).

י"ל דכל זמן שעשו שני ימים מפני ספק דאורייתא לא היה צעו חזוק, רק אח"כ כששלחו מהם ותקנו יו"ט שני הגם שהיו בקיאים, ויום שני מדברי סופרים לכן נהגו אח"כ איסור תענית באסרו חג משום חזוק.

אלא דיש לעיין דלפ"ז יהא אסור להתענות צום גדליה, דהרי יו"ט שני של ר"ה הוא מדברי סופרים. וי"ל דהרי הא דיוס שני של ר"ה הוא רק מדרצנן, הוא מהתקנה רצן יוחנן בן זכאי שתיקן משחרצ ציהמ"ק שהגם שמקצלים עדים כל היום, מי"מ אס צאו עדים לאחר המנחה יהא גם מחר קודש, כמו שהיה בזמן שציהמ"ק היה קיים דאס צאו עדים קודם המנחה היה רק אותו יום לצד קודש, וכדליתא בר"ה (ל' ע"ג), ואח"כ צימי הלל האחרון כשהיו בקיאים המיד עפ"י החשבון בקביעא דירחא נהגו לעשות ג"כ יו"ט שני דר"ה מדרצנן, וגם צאי נוכחים שני ימים מפני שהיה לפעמים גם צימי צי"ד שני ימים, והלל הוא אחר החורבן עובא, ואס גדליה היה קודם לו, ולא היה צידם לעקור תענית צום גדליה הקודם לו מלוא, וכדליתא במג"ה המובא בגמ' תענית (י"ג ע"א) שאס הנדר של יהוד קודם להתקנה מג"ה יעקר נדרו מפני מג"ה, מכש"כ בנדר יהיזב

ימים האסורים מדבריהם, דהמתענה בו ת"ח בעי למיתב תענית לתעניתא, ות"י החת"ס די"ל דודאי אי הוה א"ח מצוה מדברי קבלה אי"כ יו"ט גדול הוא, פשיטא דהיה צריך למיתב תענית לתעניתא, ובספר חסידים [סי' רכ"ט] המובא במג"א (סי' רפ"ח סק"ד) דמתיר להתענות [תענית לתעניתא שהתענה ביו"ט] בא"ח, דוקא בזה"ז דבקיאינן בקביעא דירחא ויו"ט א' עיקר ויו"ט ב' הוא א"ח באמת, אבל בימי מג"ת דלא הוה בקיאים ואפילו בגולה שעשו ב' ימים מ"מ היה א"ח מספק לא היה צריך לאסור בתענית, ושפיר כתב המג"א עכ"ד. וכזה כתב לעיל מיניה (סק"ו) עיי"ש. [וכדברי החת"ס בהסבר דברי ספר חסידים מבואר ג"כ בשב"ל (סוסי' רס"ב) שכתב: ואולי יש להקל ולהתיר [להתענות באסרו חג] מפני שאנו עושים יו"ט שני ימים].

ג) וכזה כתב ג"כ החת"ס (שם סק"ו) וז"ל: ונ"ל דיום שאחר יוה"כ אעפ"י שאינו אלא יום אחר יוה"כ מ"מ קיל טובא ואין לו דין א"ח כלל, דבש"ס פ' לולב וערבה אמרינן העושה איסור לחג באכילה ושתייה וכו' והיינו אם היה מצוה לאכול ולשתות בחג עצמו מצוה לעשות לו איסור משא"כ יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתייה אין א"ח לענין זה עכ"ל.

ד) במק"א כתב רבינו כדברים הנ"ל בסגנון וסידור שונה וז"ל: גלענ"ד ליתן טעם למה דאי' בתוס' ר"ה (י"ט ע"ב) ד"ה מימות עזרא, שהמנהג שלא להתענות באסרו חג הוא מנהג מאוחר ולא ה"י נוהגין כך בימי עזרא. לפ"מ שחזינן לגאון בחי' חת"ס על הל' פסח (סי' תכ"ט) דכתב דכיון דיום שאסרו